

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet. 33. 661 – 663. 1989.

Dr. Andriska Viktor¹
(1887–1961)

DR. ZBORAY BERTALAN

Kiváló szakképzettségű és fáradhatatlan szorgalmú ember, aki egy életet szentelt az orvos és gyógyszerész ifjúság oktatásának, s emellett mint tisztiorvos, számos – a higiéné körébe eső – kérdés megoldásában játszott aktív szerepet.

Andriska Viktor 1887. december 10-én született Budapesten. Apja Andriska Antal – mint orvosképesítésű tisztviselő – az akkori Belügyminisztérium Egészségügyi osztályának vezetője volt [1]. Fia Viktor alsófokú iskoláit az I. Kerületben (Vár) [2], gimnáziumi tanulmányait a II. Ker. Katolikus Főgimnáziumban (Rákócziánium) végezte ahol 1905-ben érettségizett.

A gyógyszerészi pályára lépve 1905-ben a budai „Szentháromság” gyógyszerertárban Krebsz Géznál, majd két évig Szalárdon (Bihar m.) Sürger Jánosnál volt gyakornok: A gyakornoki-vizsgát kitüntetéssel tette le Budapesten és külön jutalmat kapott.

1907–1909-ig a budapesti Tudomány Egyetem Than-ösztöndíjas hallgatója volt, s ugyanott 1909-ben gyógyszerészi oklevelet szerzett [3]. Ezután a dr. Liebermann Leó prof. vezette Egyetemi Közegészségtani Intézetben dolgozott mint egyetemi gyakornok [4] és 1910-ben disszertációja (címe: „A különböző módon készített tea-ital kémiai vizsgálata”) és szigorlata alapján gyógyszerészdoktorrá avatták [3].

Mint okleveles gyógyszerész, több hónapot töltött külföldön. Bécs, Róma, Párizs, Drezda és Berlin felkeresése után a két utóbbi helyen mint alkalmazott gyógyszerész dolgozott [5]. Visszatérése után a Közegészségtani intézeti elfoglaltsága mellett a Bölcsészkar-ra is beiratkozott s főleg vegytani előadásokat hallgatott. Az 1910/11 tanévben a jogi karon is több neves professzor előadását hallgatta, amit a család birtokában lévő eredeti indexe bizonyít [6].

1913-ban – az akkor még Pest megyéhez tartozó – Pestersebeten megkapta az ötödik gyógyszerertár felállítására szóló jogosítványt [7]. A gyógyszerertárt – a közben kitört világháború ellenére – 1914. október 4-én sikerült megnyitnia. A gyógyszerertár működtetése aligha ment könnyen, mert a korabeli fiatalok közül számosan kaptak behívót s így egyedül kellett dolgoznia. Ő maga mint gyógyszerertárvezető nem kapott behívót, de a megőrzött okmányok szerint ő a budapesti 1. Honvéd Helyőrségi Kórház laboratóriumában is – mint polgári alkalmazott – dolgozott, ahol dr. Fenyvessy Bélával – a későbbi professzorral – különböző oltóanyagokat (főleg tífusz és kolera ellen) termeltek a katonaság, illetve a megbetegedettek számára [8].

¹Gyógyszerész- és orvosdoktor, egyetemi c.rk.tanár, tisztiorvos, az Országos Orvosszövetség, az Országos Közegészségügyi Egyesület, a Magyar Hygiénikusok Társasága, a Kir. Magyar Természettudományi Társaság, a Kis Akadémia, a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság, a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület, az Okleveles Gyógyszerészek Orsz. Egyesületének tagja.

Andriska kiváló szorgalmára jellemző, hogy ő ezekben az években sem szakította meg a kapcsolatot Liebermann prof. intézetével, miután már 1910-től kezdve az intézet díjtalan gyakornoka volt. A kapcsolat szoros voltát bizonyítja, hogy az akkori drezdai világiállításon oklevelet nyertek egy lisztvizsgáló módszerrel, amelyet a professzorral együtt szerkesztettek meg, s amelyet több külföldi szaklap, sőt tankönyv is ismertett [9].

Gyógyszertári elfoglaltsága mellett rendszeresen résztvett az intézet munkájában, ezért a professzor 1913-ban díjtalan tanársegéddé nevezte ki [10]. Mint ilyen még abban az évben a Hágában rendezett Nemzetközi Gyógyszerész kongresszuson tagja volt a küldöttségnek, amely dr. Matolcsy Miklós prof. vezetésével a Magyarországi Gyógyszerész Egyesületet képviselte [11].

1914-ben életbe lépett az új gyógyszerész-képzési rendelet, mely az érettségi vizsga mellett kötelezővé tette az egyetemi és gyakorló évek után a „gyógyszerertár-vezetésére feljogosító” (ún. approbációs) vizsga letételét. Andriska elsőként még 1917-ben ezt a vizsgát is letette, bár az reá mint gyógyszerész-doktorra már nem volt kötelező [12].

Így érte meg a Tanácsköztársaság évében (1919) a gyógyszerertárak államosítását. Az Egészségügyi Népbiztosság őt – mint kiválóan képzett gyógyszerészt és egyetemi tanársegédet, dr. Zalay Dezső tanársegéddel és Kazay Endre neves gyógyszerészünkkel együtt „gyógyszerész-felügyelő”-vé nevezte ki és így a budapesti gyógyszerertárak ellenőrzését szakszempontról ő végezte.

Ezekben az években még orvosi tanulmányokat is folytatott, s ennek eredményeképpen a Pozsonyból Budapestre menekült „Erzsébet” Tudomány Egyetem Orvosi Kara 1921. decemberről 23-án orvos-doktorrá avatta [13].

Andriska egyetemi pályafutásának kezdete óta szoros kapcsolatot tartott fenn az alkalmazott gyógyszerészek (segédek) csoportjával – mint egykori tanítványaival – annak ellenére, hogy maga is gyógyszerertárlajdonos volt, meggyőzően bizonyítva azt a tényt, hogy a két társadalmi réteg között csak anyagi természetű differencia volt, végzettségüket, diplomájukat tekintve különbség nem.

A megújult Gyógyszerész Egyesület Tanügyi bizottságában elnöki helyet kapott. Andriskának így ezekben az években része volt a budapesti, majd a szegedi Gyógyszerész-gyakornoki tanfolyamok irányításában is [14].

Egyetemi pályafutásának következő kiemelkedő pontját 1924-ben érte el, amikor dr. Vámosy Zoltán dékán meglehangú levélben tudatta, hogy az Orvosikar élése „Az egészségügyi vizsgáló módszerek” tárgykörből *magántanár*-rá habilitálta [11]. Ezt követte 1925.

szeptember 1-én kapott egyetemi adjunktusi kinevezést s ettől kezdve 21 éven át megbízott előadója volt a „Közegészségtan”-nak a gyógyszerészhallgatók számára.

Ebben a minőségben érte őt szeretett professzorának *Liebermann Leonak* halála. Mint az intézet rangidős tagja — aki már előzőleg is megbízást kapott a betegeskedő professzor helyett a hallgatók szigorlatoztatására — egészen természetesen — ő kapta meg 1926. október 9-én az intézetvezetői megbízást [16]. E minőségben hosszú időn át működött, egészen az új professzornak dr. Rigler Gusztávnak 1928-ban történt kinevezéséig.

Andriska 1941-ben a Magyar Gyógyaszt. Társ. Ért.-ben terjedelmes cikkben foglalta össze az Intézetben addig készült 47 gyógyszerész-doktori disszertáció tartalmát és eredményeit. Ezek a kutatások — a már ismertetett megbízások folytán — jórészt az ő szakmai irányítása mellett készültek s a felsorolt disszertácók között találjuk dr. Gözsy Béla, dr. Siegler János, dr. Mázor László és dr. Vitéz István — későbbi professzorok nevét is.

Rigler Gusztáv professzorsága alatt sem változott Andriska intézeti beosztása, sem az oktatásban eddig betöltött szerepe, mert a már betegeskedő professzor mellett ő látta el nagyrészt mind az előadások tartását, mind a szigorlatoztatást.

Rigler prof. nem is maradt el az elismeréssel, mert az ő távozásával megürült szegedi tanszékre kiírt pályázat alkalmával a következő jellemzést adva ajánlotta őt kinevezésre:

„dr. Andriska V. tudományos és irodalmi működését évtizedek óta ismerem. Mint az intézet munkatársáról csak a legdicséretesebbet mondhatom róla. Mint ember korrekt, első rangú előadó, mint intézeti munkaerő az önfeláldozásig munkás!”

Azonban sem az ajánlás, sem az eddigi munkásság nem volt elegendő ahhoz, hogy akár a szegedi vagy később Rigler prof. halála után (1928) — a budapesti tanszéket elnyerje.

A helyettesítésre szóló megbízást — természetesen — újból megkapta, s így az intézet vezetése ismét az ő vállára nehezedett az új professzor dr. *Darányi Gyula* kinevezéséig (1930) [18].

A két sikertelen pályázat után érlelődhetett meg Andriskában a gondolat, hogy leköszönve a díjas adjunktusi állásról, mint díjtalan adjunktus folytassa előadásaival a gyógyszerész-hallgatók képzését. Miután korábban (1928) megszerezte a tiszti-orvosi oklevelet, pályázatot adott be fővárosi tiszti-orvosi állásra s azt el is nyerte [19].

Munkásságának elismerése az is, hogy az Orvosi Továbbképzés Központi bizottsága 1930-ban „Ipar-egészségügy” c. előadás tartására [20], a Tisztiorvosi Tanfolyam igazgatója (dr. Johan Béla) az „Ipari ártalmak” előadótanárának kérte fel [21]. 1932-ben a budapesti Egyetem az „Egyetemi c. rendkívüli tanár”-i címmel tüntette ki [22]. Ugyancsak előadója volt az Országos Stefánia Szövetség tanfolyamain az „Ált. Közegészségtan” című tárgykörnek.

Mint az Országos Közegészségtani Tanács tagja (1930–1936) [23], jelentős érdemeket szerzett azzal, hogy a minisztérium Egészségügyi osztálya elé kerülő különböző szakkérdések megoldására 149 esetben szakvéleményt készített. E kérdések tisztázásához orvosi, gyógyszerészeti, bakteriológiai, parazitológiai továbbá egészségügyi-közigazgatási felkészültségre és legtöbbször laboratóriumi vizsgálatokra volt szükség. 1936-ban az Országos Közegészségügyi Tanácsban viselt

tisztségének első ciklusa lejárt, de a meghosszabbítás — elmaradt. (Feltehetően az időközben kormányra jutott Gömbös-rendszer nemcsak őt, de néhány társát sem tartotta politikailag megbízhatónak a tisztségre.)

Ezekben az években — 1936 után — kellemetlenség támadt a pesterzsébeti „Viktória” gyógyszerész-társaság birtoklásával kapcsolatban is. A Főváros polgármestere összeférhetetlenséget látott abban, hogy ő mint 1930 óta kinevezett tisztiorvos, egyúttal egy gyógyszerész-tulajdonosa is legyen [24]. Eddigi — éppen a minisztériumnak adott és már — említett — szakvéleményeinek elismerése képpen, ezt az állapotot évről-évre engedélyezték, miután a gyógyszerész-társaság nem Budapesten, hanem akkor még a pest megyei Pesterzsébeten volt. Dr. Andriska így abba a kényszerhelyzetbe került, hogy a gyógyszerész-társasági-jog átruházását kellett kérnie. Dr. Lévolt István gyógyszerész vette meg 1936-ban a jogosítvány felét, s ezzel ő — mint akkoriban általános volt — társtulajdonos és felelős-vezető volt nyolc éven át [25].

Az első világháború befejezése után főleg a gyógyszerész-hallgatókat oktató tanszékek fiatal tanszemetestéből „baráti kör” alakult. Az Egyetemi Gyógyszerész-társaság tagjai (Mozsonyi S., Mikó Gy., Csapke Z.) mellett a Gyógyszer-tanársegédei (Lipták P., Huzly I., Fritz G.) is hetenként azzal a céllal jöttek össze, hogy a háború miatt leszűkül ismereteiket egy-egy szakmát érintő előadásokkal bővítsék. Ezek az összejöveteleken a Múzeum körüli intézeteket dr. Andriska V. és dr. Fridli R. képviselték. Mikor az egyre szaporodó számú megjelentek mellett, a színvonalas előadásokról a gyakorló gyógyszerészek is tudomást szereztek, a gyógyszerész-társadalom idősebb, és a szakma tudományos fejlődését is szíven viselő tagjai (dr. Deér Endre, Bayer Antal, dr. Weber Dezső) is csatlakoztak a most már a tanszékvezető professzorok által is elismert Társasághoz, amely 1924-ben a Magyar Gyógyszerész-tudományi Társaság néven megkapta a hivatalos működési engedélyt. A társaság külföldön is szaklapként elismert Értesítőjében dr. Andriskának több előadását találjuk [26]. A Társaság vezető testületének (elnökség) Andriska 1927 óta tagja volt, s e tiszttel a Társaság működésének megszűntéig (1948) megtartotta [27].

A negyvenes évek elején életbe léptetett és egyre szigorúbb zsidó-törvények idején Andriskának — mint hatósági orvosnak — módjában volt az üldözöttek során kórházba utalással segíteni, vagy munkaszolgálat alól történő mentesítést elérni. A család birtokában szép számmal vannak e humánus eljárást igazoló és hála-köszönöttek tolmácsoló — teljes névaláírással ellátott — levelek [28].

A pesterzsébeti gyógyszerész-társaságot már az első repülő-támadás alkalmával — 1944. április 3-án bombatalálat érte, az officina falai leomlottak s így a patika működés-képtelenné vált [29]. A társtulajdonos, dr. Lévolt életben maradván, néhány nap múlva elköltözött a romos épületből, vidéki lakhelyéről később sem tért vissza s így a helyreállítás gondja is dr. Andriskára maradt.

Miután ő kiskorú gyermekeivel az ostromot pesti lakásában élte át, a helyreállítást 1944-ben elkezdve, az akkori nehéz körülmények között, csak két év múlva — 1946-ban folytathatta. Hogy a házból és a gyógyszer-társaságból családilag maradt meg, tisztiorvosi állása mellett az építést is végezte és irányította, de a fennmaradt jelentése szerint csak 1948-ban jutott annyira,

hogy a patikát — mint annak kinevezett hatósági kezelője — újból megnyithatta (dr. Kautzky t.o.igazolása) [30].

Az ostrom hónapjait — több alkalommal nyújtott orvosi látogatásai ellenére — sebesülés nélkül sikerült átvészelnie, azonban 1945. április 24-én hivatalos útja alkalmából kerékpárját garázda emberek elvették s védekezése ellenére úgy elverték, hogy lábszárcsonttöréssel két hónapig az Egyet. Sebészeti Klinikán feküdt [31].

Még ebben az évben (1945) — amint a közlekedés megindult — minden állampolgárnak szakmai- vagy vállalati Igazoló Bizottság elé kellett állnia, s csak ennek igazoló véleménye után térhetett vissza korábbi állásába vagy munkahelyére. Andriska először a budapesti VII. kerületi Bizottság előtt jelent meg s az egyhangúlag igazoltnak jelentette őt ki [32] (1945. máj. 23.). Rövidesen az Orvokari Igazoló Bizottság is megidézte őt, s az — nem közölt indokok alapján „közszolgálatban való meghagyása mellett... előléptetésből őt évre való kizárás”-ra ítélte. dr. Beznák A. dékán a végzést tudató levele [33] azt is közölte, hogy az ítélet nem hajtható végre. „mert Professzor úrnak sem fizetéses, sem fizetéstelen állása nincsen”. Ezek után Andriska az új professzor dr. Melly József mellett — aki a tárgyat előadta — magántanári előadásait „Egészségtani vizsgálati módszerek” címen az egyetemi tanrend tanúsága szerint megtarthatta [34].

Az 1947/48 évi Tanrendben már nem szerepel Andriska neve annak ellenére, 1947. március 5-én a XV. sz. Igazolóbizottság mint okleveles gyógyszerészt is igazoltnak jelentette ki [35]. Tanári beállítottsága bő alkalmat adott neki a népi demokratikus szervek tömegmozgalmaiban való aktív közreműködésre.

Tisztiorvosi működése mellett igen sok előadást tartott a Vöröskereszt szervezeteiben, az MNDSZ-csoportok számára, de résztvett a „Gyógyíts jobban” és a Vorosin-tisztasági mozgalomban is. E sok oldalú munka mellett túlterhelt szervezete azután lassan felmondta a szolgálatot. 1955. július 13-án megkapta a felmondást a VII. Ker. Tanácstól, amely szerint: „Korával járó feledékenysége alkalmatlanná teszi a jelenleg fokozott munka ellátására” [36].

De Andriska ekkor még nem vonult nyugalomba. Még iskoláskorú gyermekeiről való gondoskodás erőt adott arra, hogy az eddiginél csendesebb, íróasztal melletti munkát vállaljon. Sikerült neki a Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ Megyei Alközpontjában vényellenőrző munkával járó állást kapnia. E helyen mintegy két éven át — 1957. ápr. 2-ig működött,

amikor állását „átszervezés” címen megszüntették [37].

Munkakönyve tanúsága szerint következő munkahelye a Hídepítő Vállalat volt ahol 1958. ápr. 9-től élete utolsó éveiben mint üzemorvos működött, havi 48 óras kötelezettség mellett.

Ennyi tudományos és közhasznú tevékenység után, gyógyszerész-doktori diplomája 50 éves évfordulója alkalmából 1960-ban érte az a kitüntetés, hogy az akkor már önállósult Budapesti Orvostudományi Egyetem *arany-díszoklevelet* adományozott neki [38].

Hányatott, de sokoldalú és eredményekben gazdag élete — váratlanul — 1961. július 26-án bekövetkezett halálával szakadt meg. Földi maradványait a Farkasréti temetőben felesége dr. Makfalvy Margit orvosnő, népes családja, valamint az orvos és gyógyszerész-társadalom részvételével helyezték örök nyugalomra.

IRODALOM

1. Magyarország Tiszticím- és Névtára Bpest 1910 79. o. — 2. Bpest I. Ker. Elemi Népiskola bizonyítványa 1897. jún. 21. — 3. Bpesti Tud. Egyet. Orvosi Kara 1909. jún. 13. és 1910. jún. 4. — 4. 74,447/1909/10 Kinevezési okmány. (Bpesti Tudom. Egy. Orvokara). — 5. Orvokari Dékáni hivatal 1946. jún. 25-én kelt igazolása — 6. Egyetemi indexek a család tulajdonában. — 7. Gyógyszertári jog 90,902/1913 B.M. sz. (Gyógysz. Lapja 1913. nov. 16.) — 8. Fenyvessy B. prof. 24/1927/28 II. igazolása. — 9. „Ein neues Verfahren z. Bestimmung... d. Weizenmehle. (Zeitschrift f. Unt. d. Nahr. — u. Genussm. 1911. — 10. 117.981/1913 Vall és Közokt. Min. sz. 1913. aug. 22. — 11. Hágai kongressz. beszámolója Gyógysz. Hetilap (1913) 524. — 12. Vizsga-napló. (Bpesti Orv. Tud. Egyet. Gyógysz. Dékáni hivatalában). — 13. „Erzsébet” Tud. Egyet. Bpsten orvostudományi oklevele 1921. dec. 21. — 14. Gyakor. tanfolyam (MGYE Tanügyi Biz. jegyzőkönyv 1948. X. 2.). — 15. Pázmány P. Tud. Egyet. Orvokara 1924. máj. 1-én kelt kinevezése. — 16. Pázmány P. Tud. Egyet. Orvokara 6210/1925/26 sz. megbízó leirata. — 17. Rigler G. prof. ajánlása a szegedi tanszékre 1928. febr. 22. — 18. Pázmány P. Tud. Egyetem Orvokara 5941/1929. sz. megbízó leirata. — 19. Magyarország Orvosai Évkönyve Bpest 1931 75. o. — 20. Orsz. Orvostovábbképzés Közp. Bizottság 1930. szept. 3. felkérése. — 21. A Tisztiorvosi Tanfolyam vezetője 1973/1930 O.K.I.felkérése. — 22. dr. Karafiáth J. Vall. és Közokt. Min. 20,887/1932 sz. leirata. — 23. dr. Vass József Népjóléti miniszter 35,614/1930 N.M.Min. sz. leirata. — 24. Lieber E. polgármester 9848/1936 I.ü.o. sz. rendelete. — 25. 241,600/1936 XIV. Belügy. Min. sz. átruházási engedély. — 26. Magy. Gyógysztud. Társ. Értesítője 1925 1. sz. 7. o. 1941 169. — 27. Magy. Gyógysztud. Társ. Értesítője 1947 3. sz. 161 o. — 28. Andriska Tiborközlése. — 29. Gyógyszerészi Közlöny 1944 17. sz. 203 o. — 30. dr. Kautzky László tiszt. orvos igazolása 1948. aug. 13. — 31. II. sz. Sebészeti Klinika orvosi bizonyítványa 1945. dec. 7. — 32. Bpest székesfőv. VII. ker. Igazoló Bizottsága 1945. május 23. — 33. dr. Beznák A. Orvokari dékán levele. — 34. Bpesti Tudom. Egyetem Tanrendje 1946/47 tanévről. — 35. Bpesti Nemz. Bizottság Igazoló Bizottsága 10,700/1946 sz. — 36. VII. ker. Tanács Egészségügyi Oszt. 14/1/1955 sz. levele. — 37. Szakszerv. Társad. Bizt. Központ B2—291/3/195 sz. levele. — 38. dr. Gegesi Kiss P. Orvosegyetem Rektora 1960 febr. 6. levele.

(Budapest, Garas utca 9. — 1026)

Érkezett: 1987. XII. 18.